

Nordlys

aviser
i en
HVER DAG

Bowling & Squash

Åpningstider: Ma - to: 13 - 24 / fr - lø: 13 - 02 /
sø: 13 - 23.

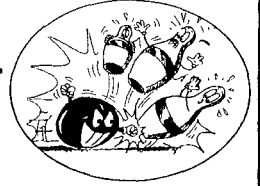
Tlf. 77 61 97 70.

Tromsø

Go-Kart senter

åpner kl. 15.00
hver dag.

Tlf. 77 61 99 91,
Stakkevollv. 49.

Grotesk foto- dokumentasjon

Nordlys kan i dag publisere hittil ukjente bilder som bekrefter og underbygger deler av de omstridte opplysningene som kommer fram i Kjell Fjørtofts nye bok «Oppgjøret som aldri tok slutt». De unike fotografiene som ble tatt av tromsømannen Rudolf Høion viser norske NS-medlemmer som blir tvunget til å gå opp lik med bare nevene.

– Groteskt. Forferdelige bilder, sier forfatteren Kjell Fjørtoft. Han tør ikke vise seg offentlig etter at han i går igjen ble utsatt for kraftige trusler.

SIDE 26-27

Nye bilder

bekrefter

Fjørtoft-

påstander

– Dette er skrekkelige bilder, sier forfatter Kjell Fjørtoft. Rudolf Høion fra Sverige visste ikke at Tromsø-forfatteren skrev på en bok om landsvikoppjøret, da Høion overleverte bildene i redaksjonen i Nordlys.

(Foto. Øystein Antonsen)

**Gir bort millioner til
Sydvaranger-spekulanter**

SIDE 8

SPAR

GRILLKJØTT
av lam

5990 pr.kg

Dole BANANER **990** pr.kg

SPAR

Tilbudene gjelder
fred. 4/7 og lør. 5/7

**Ombyggings-
salg**

i hele Pyramiden

÷20-70%

RABATT

**PYRAMIDEN
KJØPESENTER**

– dekker mer enn ditt daglige behov!

TIPSTELEFONEN 77 61 05 00

– Strør salt i sårene

Yngvil Riise Vangberg

TROMSØ: – Hadde Kjell Fjørtoft konsentrert seg om våre mange venner som aldri kom hjem fra Tyskland, og som aldri fikk tatt opp sin sak, hadde det vært bedre. Dette sier tromsømannen Markus Rotvold (83), som arbeidet i Forsvarets sikkerhets- og etterretningstjeneste fra 1945 og i «en hel del år».

– Jeg forundrer meg over denne Kjell, nei; jeg har sluttet å forundre meg over han, sier Rotvold engasjert.

– Fjørtoft er ikke helt etterrettelig, og han tar det kildene hans sier for god fisk. Det han bringer til torgs, er blitt et slags forsvar for de som var uheldige å havne på gal side under krigen

Strør salt i sårene

– Kjell Fjørtoft skjærer med kniv i sårene og strør salt i dem. Jeg trodde vi skulle få fred nå. Det sårer meg veldig å lese om Fjørtofts oppdagelser, sier Rotvold.

– Det skjedde overtramp, det er vi klar over, det er det skrevet om og mye er rettet opp, mener Markus Rotvold.

– Kjell Fjørtoft nevner nesten 38.000 henlagte saker?

– Det må han kunne dokumentere, sier Rotvold.

– Han har hele 106 kildehenvisninger i boka?

– Jeg vil avvente dette litt. Vel, vel, jeg skal lese boka, avslutter Rotvold.

– Mange bagateller

Yngvil Riise Vangberg

TROMSØ: Journalist Thoralf Lund (bildet) var en av Nordlys-journalistene som var med på å dekke landssvikoppgjøret etter krigen. Han sier seg enig med Kjell Fjørtoft i at mye av det som skjedde var kritikverdigg.

Den tidligere Nordlys-journalisten refererte fra landssvikoppgjøret fra 1950 og utover. – Det var for mange bagateller som ble tatt opp – som jeg synes var unødvendig å bruke så mye tid og penger på. Det var mye «jenteprat», og mange av sakene dreide seg om forhold fra distriktene. Tyskerne bodde i husene til folk, og det var umulig å unngå at menneskelige relasjoner ble dannet, kommenterer Thoralf Lund.

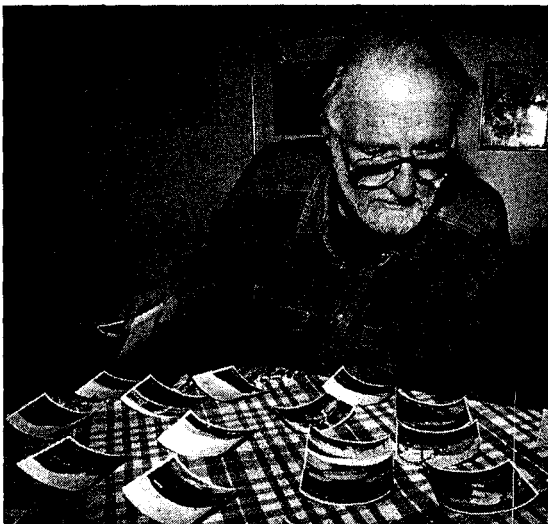
KULTUR

Redaktør:
Bjørn H. Larssen

Tok opp lik m

Markus Rotvold.

– Dette er skrekkelige bilder, sier forfatter Kjell Fjørtoft.

(Foto. Øystein Antonsen)

– Groteske bilder

TROMSØ: – Groteskt. Forferdelige bilder! Forfatteren Kjell Fjørtoft (67) reagerer med avsky på fotografiene som viser norske NS-medlemmer som blir tvunget til å grave opp likene etter Arnøy-tragedien med bare nevene. Den unike fotodokumentasjonen som Nordlys kan presentere i dag har aldri tidligere vært publisert i norsk media.

Øystein Antonsen

Bildene bekrefter og underbygger noe av materialet i Fjørtofts bok «Oppgjøret som aldri tok slutt», som kommer ut i morgen. I boka tar Tromsø-forfatteren for seg landssvikoppgjøret og den ublidde og bestialske behandlingen norske nazister ble utsatt for etter at krigen var over.

– Det er skrekkelig og helt jæv-

lig hvordan norske NS-medlemmer og NS-sympatisører ble behandlet. Landssvikfangene ble rekvirert av norsk politi og stilt til disposisjon for å grave opp nordmenn som var blitt henrettet av tyskerne.

– Landssvikfangene måtte hente opp likdelene uten hansker på hendene. Ja, noen ble tvunget ned i gravene med dressklærne på. Det var en privat vendetta

som ble satt i gang av de som var satt til å passe på fangene, sier Kjell Fjørtoft hoderystende.

Lå gjemt i skuff

Bildene som Nordlys har fått tilgang på tilhører nordmannen Rudolf Høien, som reiste til Sverige og bosatte seg der etter at krigen var slutt. De 24 fotografiene kom for en dag da han ryddet i skuffer og skap hjemme hos seg selv.

Nordlys trykker to av bildene. De øvrige er for groteske til å stå på trykk.

Den eldre mannen hadde nesten glemt hva slags dokumentasjon han satt på da han fant bildene i en konvolutt. Nå, 52 år etter, erindringshan omtrent når og på hvilken måte han tok bildene.

– Jeg var utplassert på en leir i Tromsødalens nordmennene hadde overtatt etter tyskerne, da jeg en dag så en båt med norsk politi og soldater komme over sundet fra Tromsøya. Jeg ante hva som var på gang, tok med meg kameraet og hev meg på sykkel til det stedet der følget stanset. I ro og mak fotograferte jeg det

Med tillatelse fra forfatteren og Gyldendal forlag bringer Nordlys i dag et utdrag av Kjell Fjørtofts nye bok «Oppgjøret som aldri tok slutt». Utdraget er hentet fra kapitlet «Fangen som måtte sove i en likkiste».

Arbeidsleder T.H. er sammen med en korporal. Harald Pedersen forstår ikke hva han skal inne i skuret før T.H. kommanderer ham til å legge seg oppå liket. Det te blåneker han naturlig nok. Plutselig slår T.H. til ham så hardt at han faller oppå kistelokket, som spretter av. Da ser han at kisten er tom. Samtidig får han klar beskjed om at dette er oppholdsstedet for ham så lenge han er i live. Etterpå blir det langvarig straffeeksersis utendørs, før han igjen jages tilbake til skuret. Han har ikke fått utlevert sengetøy, og går derfor en hustruende natt i møte, rett på plankgulvet.

Pedersen blir over en lengre periode tvunget til å måtte ligge i kisten om natten. Likevel er det en gang han husker spesielt godt. Da er han først alene med T.H. Mens han ligger i kisten etter å ha blitt kommandert til det, blir det plutselig slått en bøtte kaldt vann over ham. Etterpå rekker T.H. frem en bordkniv og forlanger at han sette den på tvers i munnen. Dette nek-

ter Pedersen. Han forsto ikke hva som var hensikten med det. Da får han et slag i ansiktet.

T.H. er så borte i noen få minutter, og kommer tilbake sammen med en bevæpnet soldat. På nytt forlanger T.H. at han skal sette bordkniven på tvers i munnen. Ellers ville han bli skutt på stedet. Da velger Pedersen å gi seg. Han plasserer bordkniven slik T.H. har forlangt det. På tvers i munnen. Mens han ligger slik, blir han fotografert av arbeidslederen. Etterpå forlater de ham.

Episodene er mange. Det var gitt uttrykkelig ordre fra politiet om at Harald Pedersen skal holdes strengt isolert fra de andre fangene. Han skal ikke ha kontakt med dem. Noe annet sted enn det tidligere verkstykuret som kunne brukes som isolert fantes ikke i leiren. Derfor blir han plassert der. Dermed har de Pedersen ute av øyesyn for de andre fangene. De gangene han i den første tid ber om å få sengetøy, svarer T.H. at det ikke er nødvendig fordi både han og de

andre fangene likevel snart skal skytes.

En gang Pedersen blir kommandert til å bære stein, mente T.H. at det gikk for sakte, og slår ham derfor flere ganger over munnen. Etterpå blir han beordret ned til sjøen, der han må vasse ut til en stein og stille seg oppå den. Mens han står der fyres det av tre skarpe skudd mot havflaten like ved ham. De er to som tvinger ham ut på steinen. T.H. og E.H. Men hvem som skjøt av de to oppfattet ikke Pedersen fordi han trodde det var de siste sekundene i hans liv.

Også en annen av vaktene, W.G., hadde noen ganger tatt Harald Pedersen under spesialbehandling med gymnastikk midt på natten. Da var han blitt slått flere ganger med en stokk. En annen gang W.G. hadde begynt å slå på ham, kom en korporal til og fikk satt en stopper for det. Pedersen hadde da klaget til leirsjef Storås over den behandling han ble utsatt for. Noe som førte til at Storås sendte T.H. bort fra vaktstyrken og

tilbake til kompaniet. Men T.H. ble straks sendt tilbake til Sydspissen igjen. Kompaniet forlangte at han skulle fortsette der. Men en tid etter dette forlangte politiet T.H. fjernet for godt. Noe som da blir gjennomført. Dette bekrefter at både Steinar Storås som leirsjef og politiet tidlig hadde informasjon om hva som foregikk på Sydspissen.

Mem det ble også herjet med flere andre. Arnold Lockertsen blir tre ganger mens han oppholder seg i fangeleiren jaget i springmarsj midt på natten ned i fjæresteinene sammen med noen andre fanger.

– Dere skal henrettes, sier en av vaktssoldatene til dem. For «henrettelsen» blir de stilt opp på en rekke og fotografert av T.H. De er alle menn som kommanderes i kne samtidig som geværene rettes mot dem. De hører det rope «Legg an!» Men idet sluttstykkene trekkes bakover kommer det en soldat løpende ned i fjæra og forteller anspissten at henrettelsen var blitt utsatt. Dermed føres de tilbake til brakken.

Fangen som m

ed bare hendene

Mens folk fra norske polititropper stod med hendene i lomma og så på, ble NS-medlemmer kommandert ned i gravene og tvunget til å hente opp lik som hadde ligget i jorda i halvannet år.

(Foto: Rudolf Høien)

stemme temmelig nøyaktig, for 9. juli samme året ble likene fra Arnøy gravlagt i fellesgrav på Tromsdalen kirkegård etter at de var hentet fra Kroken.

6000 gravlagt

Hele 6000 mennesker deltok i gravferden, som er en av de største som har funnet sted her i landet.

– Fotografiene som den tidligere tromsømannen har tatt er viktige bilder. Det er en historisk dokumentasjon, som jeg vet at spesielt den yngre generasjon er interessert i. Folk som tilhørte hjemmefronten er ikke like glad, og det har jeg selv fått erfare, forteller Fjortoft.

I hele går kimte telefonen hjemme hos ham. Enkelte var så forbannet at de kokte av sinne.

– Men flesteparten av dem som ringte syntes det var rett av meg å skrive boka. Nå er det gjort, ferdig med det.

Forsvarer ikke

– Men er det ikke forståelig at politiet og andre norske myndigheter gikk hardt fram under den

oppvandede stemningen som råd- de under landssvikoppkjøret?

– Nei, det kan ikke forsvares og hører ikke hjemme noen steder. Flere av fangene ble utsatt for fysisk og psykisk terror. Jeg synes ikke man kan gjøre slikt i en fangeleir. Men det var jo ikke bare der hetsingen kom til uttrykk. Jenter som hadde vært sammen med tyske soldater ble kledd splittet nakne og tvunget til å løpe gjennom gatene i Tromsø. Det er bare noe av det som skjedde etter krigen, og som jeg har brukt lang tid på å dokumentere.

Kjell Fjortoft benekter overfor Nordlys at han er blitt truet på livet etter at innholdet i hans siste bok ble kjent i går.

– Men jeg våger meg ikke ned i byen på flere dager. Jeg blir hjemme til i morgen. Da drar jeg ut til Hekkingen, og det er noe jeg virkelig ser fram til. Jeg føler meg helt om innvendig. Så voldsomt har det tatt på å skrive denne siste boka. Nå trenger jeg fred og ro, sier Kjell Fjortoft.

Det ble ikke vist noen nåde overfor landssvikene. Her tar NS-medlemmer fra Tromsø opp likene fra Arnøy med bare hendene.

(Foto: Rudolf Høien)

som skjedde, forteller Rudolf Høien.

Ofrene fra Arnøy

Det eneste han ikke kan huske, er hva slags gravåpning han helt tilfeldig var vitne til. Men Kjell Fjortoft er sikker i sin sak.

– Bildene viser åpningen av gravplassen ved Kroken, der de åtte likene etter Arnøy-tragedien ble dumpet av tyskerne. Persone-

ne ble skutt to og to og gjemt i groper i bakken. Jeg er hundre prosent sikker på at det er likene av fangene fra Arnøy som er avbildet, sier Kjell Fjortoft som i 1981 utga boka «Dramaet på Arnøy». Der forteller han om spioneringen i Skjervøy i Nord-Troms, hvordan den ble oppdaget av tyskerne og om jakten på arnøyværingene som hjalp de tre partisanene i Rotvåg med mat og

husly i Årviksand og Nord-Rekvik.

Etter at fangene var tatt av tyskerne ble de ført til Kroken og skutt 23. oktober 1943. En av dem som fikk dødsdommen omgjort i siste liten og dømt til 15 års tukthus i Tyskland, er Karl Lauritzen. Han lever fortsatt og er bosatt på Skjervøy.

Rudolf Høien mener han tok bildene i juni i 1945. Det kan

åtte sove i en likkiste

En annen gang opplevde Lockertsen sammen med andre fanger å bli kommandert bort til nettingen som omga leiren. Der måtte de vende seg mot bilveien som omga leiren. Som vanlig står det også denne gang noen nysgjerrige tromsøværing og kikker inn i leiren. Fangene var tatt med ut i terrenget for å avluses. Og under stor jubel fra tilskuerne blir de kommandert til å trekke ned buksene slik at de blir stående der i bare messingen for at soldaten med pulverboksen skal komme skikkelig til.

– Jeg glemmer det aldri. Der sto det personer jeg kjente. Jeg følte meg fornøyd, sier Lockertsen, som fortsatt husker mange triste episoder fra Sydspissen.

Også Lockertsen ble møtt av T.H. når han kom til Sydspissen med at det ville være vaktens største fornøyelse å skyte dem om anledningen bød seg slik. Inne i vaktstuen blir han en gang slått kraftig over setet med en stokk av T.H., før han jages ut. Merkene etter slagene var synlige i fjorten da-

ger etterpå. Særlig syntes Lockertsen at det var motbydelig gang på gang å bli plukket ut for å være med på å grave opp likene av personer tyskerne hadde henrettet. Dette protesterte han mot flere ganger. Men fikk alltid det samme svar. At det var en ordre fra politiet om at nettopp Lockertsen skulle plukkes ut for slike oppdrag.

Det kommer tidlig til en konfrontasjon mellom domprost Anton Bockman og leirsjef Steinar Storås. Bockman, som har arbeidet som fengselsprest i flere år, tar seg også av sjelesorgen for landssvikfangene på Sydspissen. Ved en anledning blir fangen Nils Bakken plassert i mørkecelle som straff fordi han hadde klart å smugle inn en avis i leiren.

Men Bakken havner ikke i noen vanlig mørkecelle. Han plasseres i en nedgravd tysk bunker uten tre-gulv, og får ikke sengkler første natten. Derfor legger han seg opp på en hylle like ved skyteskåret som var åpent. Her passerer det stadig fanger forbi om dagen.

Gjennom en av dem får han sendt bud på domprost Bockman for å få ham til Sydspissen slik at denne ved selvsyn skal få oppleve bunkeren der han er blitt stengt inne. De andre fangene hadde fortalt ham at Bockman var den eneste som ville prøve å rette på forholdene. Og domprosten reagerer sterkt. Han er opprørt, og sier det i klartekst til leirsjefen.

– Dette er barbarisk og middelalderisk, sier han. Henrik Storås oppfattet det som mot ham. Senere oppsøker Bockman også Harald Pedersen, som sitter i sitt glisse verktøyskur. Når vekten ville følge med inn, sier Bockman at det ikke er nødvendig. Da svarer vekten at han har ordre om å være med inn for å overhøre fangens samtale med folk utenfra. Men når domprosten sier at han er sjelesørger for fangene, og at det som blir sagt mellom dem og ham selvfølgelig ikke skal overhøres av andre, gir vekten seg og blir igjen utenfor skuret. På denne måten får

Bockman være alene med Pedersen.

Han oppsøker også Sigurd Fredriksen, som er fange i leiren. Denne ber Bockman gå til statsadvokaten for landssviksaker, Hans Holmboe, og si til ham at det måtte bli sørget for hustruen og barna. Dette gjør Bockman. De øvrige klagenes han hadde fått fra andre fanger overleverte han til politiet, der domprosten også selv avga en politiforklaring om hvordan han vurderte forholdene i fangeleiren på Sydspissen.

Det som skjer bak nettingen på Sydspissen i Tromsø blir kjent med et kjempesnell i *Dagbladet*, som har fått hånd om en kopi av anmeldelsen fra Harald Pedersen til politimesteren i Tromsø 14. desember 1945. Av skrevet fremgår det at det er den tredje anmeldelsen han sender. Pedersen er ingen skrivemaskinmann. Derfor har han fått hjelp til å få skrevet anmeldelsen på skrivemaskin av andre fanger. Han garanterer riktigheten av innholdet overfor *Dagbladet* på denne må-

ten: «Jeg overtar selvsagt det fulle juridiske ansvaret for riktigheten av de opplysninger jeg fremkommer med». Anmeldelsen er på hele 16 punkter og vekker stor oppsikt.

Det er ingen tilfeldighet at *Dagbladet* får hånd om dokumentet. Avisen var meget tidlig ute og skrev om forholdene ved Sydspissen fangeleir som ble omtalt som «en av de mest beryktede konsentrasjonsleirene i Nord-Norge. Utover sommeren og høsten 1945 fortalte fanger som ble sluppet ut at det ble drevet mishandling der etter beste tysk mønster, og at det stadig ble smuglet ut brev som inneholdt de uhyggeligste beskrivelser av forholdene. Resultatet var en strøm av brev og telefoner til *Dagbladet* fra personer som karakteriserte det hele som blank løgn. Noe slikt kunne ikke forekomme i en leir hvor nordmenn – til og med militære – hadde kommandoen, ble det hevdet. Mange lesere nektet å tro på det.